

У раціонально-легальній легітимності акцент з цінностей переноситься на знання, а його (знання) вдале використання дає змогу досягнути успіхів легітимності. Пристосовуючись до нових умов, коли вибори вже не дають належної легітимності, напівпряму демократію ще не впроваджено, методи дискурсу поки не дієві, політична еліта вдалася до технік забезпечення легітимності, найпоширенішою з яких є маніпуляції свідомістю.

З 1990 року в Україні змінилося декілька типів політичної еліти. Проголошення курсу на демократизацію означало і зміну джерел легітимації політичної еліти на раціональні й легальні. Саме тому політична еліта постійно апелює до закону, подекуди ця апеляція до закону теж має характер маніпуляції і навіть тиску (Варто хоча б пригадати прийняття Конституції, Конституційної реформи). Прийняття законів дещо відставало від потреб політичної дійсності, і ще багато норм потребують доопрацювання. Це одна з причин чому закон не виступає єдиним джерелом легітимації, а потребує традиції. Політична еліта 1994–2002 рр. для своєї легітимації вдається до економічних чинників легітимації, 2004 рік став знаковим у зміні моделі легітимації: по-перше, замість традиції, що підсилювала закон, суспільство звертається до судової гілки влади, яка як і вирішує, що є легальним, а отже, і легітимним; по-друге, відбулося підсилення учасницької складової раціонально-легальної легітимності: політична еліта все частіше демонструє готовність до залучення громадян та публічних обговорень політичних проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вебер Макс. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Пер. з нім. – К.: Основи, 1998. – 534 с.
2. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і лідери. – Львів: Кальварія, 1997. – 224 с.
3. Світа Г. М. Бюрократія як феномен суспільного розвитку // Тез. звітної наук. конф. філософського факультету / Відп. за вип. В. Мельник. – Львів: Вид. центр Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2005. – С. 149–153.
4. Сучасна політична філософія: Антологія / Пер. з англ.; Упоряд. Я. Кіш. – К.: Основи, 1998. – 575 с.
5. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття: Колективна монографія / Під ред. М.О. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України. 1999. – 687 с.
6. Цветіков В.В., Кресіна І.О., Коваленко А.А.. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти: Монографія. – К.: Концерн “Видавничий дім “Ін Юре”, 2003. – 496 с.
7. Sally Coleman Selden, Jeffrey L. Brudney . *Bureaucracy as a Representative Institution: Toward a Reconciliation of Bureaucratic Government and Democratic Theory*” *доступно з: <http://links.jstor.org/sici?sici=0092-853%28199807%2942%3A3%3C717%3ABAARIT%3E2.0.CO%3B2-R>*

Сергій Дорошенко

Національний університет “Львівська політехніка”

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ФРАНЦУЗІВ У ПЕРІОД ВЕЛИКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ: КОНТЕКСТ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕОРІЇ ЖОРЖА ГЮРВІЧА

©Дорошенко С., 2006

Розглянуто трансформування політичної ментальності французів. Зроблено висновок про те, що теоретична концепція Жоржа Гюрвіча дає змогу дослідити структуру ментальності, а також зміну якісних показників політичної ментальності французів, що відбулася під впливом подій Буржуазної революції кінця XVIII ст. у Франції.

The process of transformation of political mentality of French's is examined. A conclusion is done that the sociological theory of Georges Gurvitch allows exploring the structure of mentality and also transformation of high-quality of indexes of political mentality of French's, that during in the events of Bourgeois Revolution of end of the XVIII of item in France.

Постановка та актуальність проблеми. Політична ментальність нації, як специфічний спосіб сприйняття етносом обставин буття в політосфері, формується під тривалим впливом природнокліматичних, історичних, соціальних, культурних, геополітичних чинників. Водночас різноманітні соціальні катаклізми – війни, революції, масовий голод, епідемії тощо надзвичайно потужно впливають на традиційні форми виявлення

людської активності в цій принципово важливій сфері, спричиняючи радикальні зміни у соціумі, які за інших обставин тривають століттями, і стимулюють унаслідок примусової адаптації індивідів до нових умов швидку трансформацію політичної свідомості і політичної культури суспільства.

Французька революція XVIII ст. започаткувала політичну емансипацію переважної більшості мешканців країни за допомогою активізації ментальних ресурсів нації на створення життєздатних і ефективних інститутів держави, спроможних своєчасно вирішувати макросоціальні проблеми народу, а не тільки задовольняти потреби провідних станів феодальної системи. Впродовж короткого періоду закладено підвалини “ліберального” світу, зміст якого визначали принципи суверенітету народу і виборність, представницький політичний режим і поділ влади, а особисту свободу громадянина поширено на кожну сферу суспільного життя.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даних проблем. Концентрація уваги дослідників на фундаментальній проблемі ментальності доводить, що сучасна наука вже вийшла на рівень розуміння глибини та всеохопності явища, яке впродовж багатьох століть визначає зміст суспільних процесів у Європі [4]. У межах французької національної школи першим системно дослідив чинники трансформування політичної ментальності у доленосний для нації період Революції Мішель Вовель (*Michel Vovelle*) в праці “Повалення монархії. 1787–1792” [8]. Особливе значення для дослідження змісту процесів, що відбуваються на рівні ментальності, і напрямків трансформування останньої, має праця відомого французького соціолога Жоржа Гюрвіча (*Georges Gurvitch*) “Соціальні детермінізми й свобода людини. До соціологічного вивчення шляхів утвердження свободи” [7].

В Україні політичний аспект ментальності французів став об’єктом наукового дослідження нещодавно [2; 3], однак уже після того, як побачила світ праця історика Вадима Адаурова [1], який заторкнув окремі вузлові аспекти проблеми в хронологічних межах Давнього порядку. Водночас поза увагою наших науковців, для яких проблема ментальності була незмінно актуальною понад століття (однак вони обходили особливості формування ментальності націй, що репрезентують собою європейські держави), залишається динаміка трансформування структури якісних показників політичної ментальності французів, історично заохочених до періоду Великої революції.

На цій підставі **об’єктом дослідження** статті визначено політичну ментальність французів як духовно-інтелектуальний феномен і, водночас, соціально-політичне явище та історичний процес його концептуалізації.

Предметом дослідження виступає структуризація політичного менталітету нації, що вбирає в себе зміст інтересів, настроїв, очікувань суспільства щодо влади, які зумовили трансформацію традиційного ставлення французів до політики під час Революції XVIII ст.

Виклад основного матеріалу. Велика французька революція не створила французької нації. Вона “лише відмежувала давній період в історії Франції, пов’язаний з домінуванням королівської влади. Від 1789 року в житті французької нації окреслилися й почали набувати щораз більшої ваги нові суспільні, політичні й економічні схеми, які, однак (не забуваймо цього), постали з історичних реалій “Давнього порядку” [1, с. 339]. Справді, революціонери – люди нової доби успадкували від королівської держави країну зі сформованими територією, яка на 99 % збігалася з її сучасними вимірами, володіла найбільшим в Європі населенням (близько 28 млн.), цілісною адміністративною системою і судочинством, налагодженою структурою виробництва, спільною валютою і системою транспортних зв’язків, єдиною Галліканською церквою, французькою мовою, як мовою державного спілкування та вченої культури, зрештою ментальністю, яка зберігала пам’ять багатьох поколінь про спільний історичний досвід життя під владою королів Франції і в якій колективна свідомість підданих монарха демонструвала розуміння значення державної цілісності, що стало ідеальною нормою.

Сучасні дослідження свідчать, що система домінуючих у французькому суспільстві мотивів, яка зумовлювала ієрархію поширених у часи Давнього порядку ментальних цінностей політичного спрямування: *загально визнаний ідеал влади* (якщо в часи Середньовіччя Нікколо Мак’явеллі відводив правителям місце поза добром і злом та визначав їхню суспільну потрібність лише заради держави як такої, то новий зміст ідеалу влади полягав у тому, що політична влада стає найвищою цінністю), *необмеженість влади монарха* (королівська влада фактично посилюється, досягає свого найвищого вияву в необмеженості, влада Людовіка XIV поширюється на релігійну сферу підданих), *справедливість королівської влади* (законність влади монарха не піддається сумніву, а інші форми влади сприймаються суспільством як такі, що не спираються на традиційний авторитет короля) [4, с. 526, 527], насправді відображала деякі єдині для представників цієї національної спільноти переконання, ідеали, схильності та інтереси, притаманні сфері політичних відносин.

Комплекс зазначених факторів фундаментального значення, що засвідчує готовність члена суспільства сприймати суспільну реальність і діяти певним чином, сучасна наука розглядає як соціально-політичні настанови і трактує як одну з основних характеристик менталітету французької нації, співвідносних періоду Давнього порядку. За такої інтерпретації ментальність як „система більш-менш свідомих вірувань, звичок, способів мислення і поглядів, сприйнятих і поширених у соціальному середовищі якоїсь групи людей або у визначеному суспільстві” [5, с. 187], успішно виконує функцію підготовки людини до нагромадження прижиттєвого досвіду під час пізнання, надаючи їй вже акумульовану пращурами і спадково закріплену інформацію про навколишнє середовище, яка дозволяє „активізувати” пізнавальний апарат широкого кола носіїв ментальних цінностей нації, скеровуючи зазначених суб’єктів на сприйняття традиційно актуальних політичних цінностей.

Однак наприкінці XVIII ст. у Франції визначилася система соціально-культурних і інших детермінізмів, комплексний вплив яких об’єктивно спонукав підданих монарха до критичного переосмислення принципів легітимізації королівської влади. На цій підставі наше зацікавлення актуальною і малодослідженою проблемою зумовило постановку відповідної **мети**: дослідження трансформації якісних показників політичної ментальності французів, що відбулася наприкінці XVIII ст. Конкретизовано також **завдання** розвідки: 1) викласти зміст теоретичної концепції Жоржа Гюрвіча щодо позиціонування ментального в соціумі, 2) визначити способи дослідження трансформації політичної ментальності французів у період Великої революції.

1. Авторитетний в світі соціології французький учений Жорж Гюрвіч (1894–1965) – емігрант з Росії, який з 1925 року проживав у Франції і “відіграв значну роль у розвитку університетської соціології” у цій країні, а науковий доробок якого “позиціонується на стику філософії (на етапі наукового становлення вченого), соціального права (об’єкт особливої наукової уваги) і соціології (методологія і категорійний апарат)” [6, с. 576], доводить, що ментальність, як інтеграційна ланка суспільної дійсності, пронизує останню і виявляється в усіх її формах. *Ментальні стани* (характерні риси, пам’ять народу, його страждання і сатисфакції, непевні спроби та цілеспрямовані зусилля, скеровані на практичне втілення своїх історичних знань), *загальноприйняті погляди* (завжди нерішучі й невизначені), *ментальні дії* (інтуїтивні і емоційні, або раціонально виважені і цілеспрямовані) – це різновиди ментальності, або “три прояви “життя” ментальності, які, власне, матеріалізують ментальне щодо особи, світу, соціальної дійсності, до яких вона (ментальність – С.Д.) припасована і які їй іманентні так само, як і вона їм” [7, с. 151].

Намагаючись оптимально позиціонувати ментальне в соціумі, вчений приходив до висновку, що зазначені вище формальні виявлення ментальності органічно поєднують психічне і соціальне. Якщо стани ментальності (*états mentaux*) демонструють мінімальну, а загальноприйняті погляди (*opinions*) – помірковану іманентність психічного і соціального, то ментальні дії (*actes mentaux*) – максимальну іманентність першого і другого.

Уточнити зміст іманентності зазначених факторів французький дослідник прагне шляхом образного порівняння: психічне та соціальне “взаємно накочуються як моделі, правила, сигнали, знаки, суспільні ролі, способи дії, символи, ідеї, цінності, увесь спадок цивілізації, які однаково відчутно спонукають до життя перше і друге”. Все відбувається так, ніби „соціальне й психічне пересікаються у вигляді двох січних кругів, які мають один спільний сектор, а також інші сектори, що зовсім не пересікаються. З глибини ментального останні постають психофізіологічною патологією, з висоти соціального – морфо-екологічним простором, зміст якого – лише формування підґрунтя суспільного життя. Перші (сектори, що пересікаються – С.Д.) – це глибоко соціальні конфліктні ситуації, які однаково успішно інтегруються в коло психічного, як і неждані, раптові, спонтанні, мінливі реакції психічного плану на реальну ситуацію – в коло соціального. При цьому перебільшення значення регулярності, передбачуваності, впорядкованості загрожує соціальному поглинанням “вільними потоками” ментальності, яку втілюються глибоко свідомі “дії”, “погляди”, “стани”: протест, незадоволення, недовіра, неприйняття, відхилення від норми, муки творчості, що існують поряд з іншими, однак менш свідомими “діями”, “поглядами”, “станами” – панікою, скандалом, галасом, розгубленістю, нападами байдужості, ентузіазму, депресії, колективного психозу, які відіграють свою, не менш поважну роль” [7, с. 152].

Якщо коротко, то в інтерпретації Жоржа Гюрвіча феномен ментальності постає багатограним явищем, яке в своїй основі є „відзеркаленням драми, яку слабше або сильніше розбурхує і якою спонтанно керує (підкреслення наше – С.Д.) соціальна стихія” [7, с. 153]. Нижній рівень зазначеної “драми” народжується мінімальним впливом соціального на психічне. І, демонструючи за вказаних обставин власну опозиційність щодо соціального, психічне залишається загалом незмінним і стійкішим. Натомість вищий рівень зазначеної “драми” конституюється у разі відчутнішого тиску соціального на психічне. За нових обставин ментальне

активізується, досягаючи спонтанності, свого апогею. Виразнішою постає також непроста структура ментальності, яку становлять такі різновиди або типи: індивідуальна, міжособова, колективна. Останні собою являють “три напрямки одного всеохоплюючого феномена психічного, які відтак надаються для наукового вивчення в контексті діалектики взаємодоповнюваності і суперечності, двозначності і полярності, і, водночас, відповідності соціального та психічного, яка (відповідність – С.Д.), отже, присутня у кожній сфері відносин між людьми”. Між тим ментальність зрозуміло й логічно узгоджується з своїм інтелектуальним (інтуїтивно-емоційним і раціонально-діяльним) наповненням, яке залежить, по-перше, від того, наскільки усвідомлення суб’єктом власної позиції (відповідно “Моєї” – у індивідуального, “Нашої” – у колективного суб’єкта) сприятиме досягненню спонтанності, себто найвищого рівня, на якому ментальне перетворюється в особливо активний чинник суспільно-політичного життя; по-друге, від оцінювання суб’єктом перешкоди і визначення адекватного способу реагування на неї. У кожному випадку ментальний акт пропонується розглядати або як втечу, або як готовність протистояти перешкоді. Всупереч дії емоційного агента, раціонально мислячий значно менше або цілком не виявляє емоцій; його позиція – за межами емоцій: він їх відкидає, зрештою, як і саму перешкоду [7, с. 152].

Отже, теоретичні міркування соціолога Жоржа Гюрвіча з приводу природного зв’язку ментального і соціального, а також скерованості ментального на політичну дію є надзвичайно цінними для політології і настановлюють на такі принципові висновки.

По-перше, це спрямовує дослідника на обґрунтування цілої системи детермінізмів “передреволюційної” і, власне, „революційної” доби, які свого часу об’єктивно стимулювали прояви ознак якісно нового ментального нашарування, співвідносного з таким головним етапом становлення національної ідентичності французів, як етап “пам’яті нації”, в контексті якого Революція кінця XVIII ст. започаткувала політичну емансипацію переважної більшості мешканців великої західноєвропейської країни.

По-друге, створює універсальний ключ для наукового опрацювання цілого комплексу цінностей демократичної ментальності, актуальної завдяки подіям Французької революції: а) доступ до політичної влади винятково внаслідок заручення підтримкою народу; б) вимога народу до представників влади виконувати його волю задля його ж блага, в) політичне самовизначення окремої людини, г) рішуча боротьба з будь-якими виявленнями патерналістських, опікунських стратегій [4, с. 527, 528].

По-третє, дає змогу тлумачити якісні показники політичної ментальності французів, що постали внаслідок матеріалізації “психічного” “соціальним”, яке винятково впродовж короткого періоду Революції досягло свого найвищого рівня активності в сфері політики – спонтанності і перетворилося в особливо активний чинник політичного буття нації.

По-четверте, відкриває шлях предметному дослідженню явища політичної ментальності на різних етапах історичного розвитку суспільства.

2. На нашу думку, особливе значення для політичної науки має обґрунтування Жоржем Гюрвічем способів дослідження природи політичної ментальності. З цього приводу французький дослідник висловлює такі міркування. Насамперед потрібно відмовитися від:

- а) визначення кожного параметра ментального;
- б) застосування графічних і метричних методів, надзвичайно ефективних в іншому випадку;
- в) використання філософських методів – законів причинності, розвитку, теорії ймовірності, які широко практикують представники технічних наук.

Позатим визначено три способи, які дозволяють “припасувати” металеве до соціального (і політичного) і, отже, дослідити зміст трансформацій в глибинах ментального [7, с. 156–158].

Спосіб перший: *визначає шлях інтегрування системи цінностей ментального рівня в чинну соціальну структуру.* Інтегруючи окремо взятий вияв колективної ментальності (обурення, ентузіазм) в якийсь інший реальний приклад виявлення ментальності (свідоме рішення про участь у страйку, повстанні, збройній боротьбі, ризикованій експедиції, зрештою подіях революції, яке передує уже відомому емоційному акту), дослідник може охопити значно ширше коло складових ментального, що підлягають інтегруванню в чинні соціальну структуру та історичну ситуацію (соціальний клас в період напруженої боротьби, націю в часі війни або революції тощо).

Спосіб другий: *визначає функціональні зв’язки, а також відхилення практичних проявів ментального від його середнього значення.* Спостереження над психічними процесами, які відбуваються в соціальних межах маси людей чи якоїсь іншої неорганізованої групи, показують, що ментальні стани (перший вид ментальності) і загальноприйняті погляди (другий вид ментальності) демонструють тенденцію до неконтрольованого зростання,

тоді як ментальні дії (третій вид ментальності), притаманні суспільному оточенню організованого *колективу людей*, здебільшого контролювані. Тому емоційне наповнення ментального виразніше у середовищі членів релігійної громади, кровноспорідненої і братерськоспорідненої груп, зарахованих до якогось визначеного етнонаціонального об'єднання; натомість його (ментального) *свідоме* наповнення превалює в соціальному середовищі групи людей, котрі належать до якогось однорідного (локально-територіального, професійного, соціально-політичного) об'єднання – представників соціального класу, членів політичної партії, колективу освітян, науковців тощо.

Спосіб третій: визначає поодинокі загрози вже налагодженим зв'язкам між соціальним і ментальним. Оцінка колективної ментальності як похідної лише від соціального має сенс далеко не за всіх обставин. Але, якщо йдеться про конкретні суспільно-політичні та економічні явища: антинародну політику колоніальної адміністрації, бідність, низький економічний розвиток регіону, активні військові дії тощо, в такому разі визначену історичну ситуацію варто сприймати як об'єктивну перепону, яка унеможливує безпосередній причинно-наслідковий зв'язок соціального і ментального.

Однак у цьому випадку найважливіше – наголошує Жорж Гюрвіч – розглядати особисту свободу як фундаментальний принцип раціонально обґрунтованого акту ментальності, який за всіх обставин дає людині шанс для інтервенції в суспільно-політичну дійсність. Тому „узгодженість свідомих актів ментальності, особливо таких головних як вибір, рішення, творчість, народжених запальними, новаторськими, вигадливими діями колективу людей, зі свободою волевиявлення за всіх обставин дозволяє особистій свободі (як цінності ментального рівня – С.Д.) залишатися вагомим чинником соціальної дійсності” [7, с. 158]. І саме це продемонстрували французи в період Великої революції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, в період Революції кінця XVIII ст. в структурі політичної ментальності французів відбулися глибокі якісні зрушення. Впродовж надзвичайно короткого періоду часу на зміну традиційного шанування королівської влади прийшов комплекс демократичних цінностей, який поставив в основу політичного життя нації індивідуальну свободу громадянина країни. Водночас Революція стала політичною реальністю внаслідок “активізації” базового елемента в структурі ментальних цінностей нації – прагнення свободи, який впродовж усього періоду Давнього порядку “дрімав” в глибинах політичної свідомості підданих французького короля. Його “звільнила” бурхлива хвиля народних протестів, якою засвідчено долучення досі безправних мас до участі в політичному процесі. Що в підсумку трансформувало всю систему феодального устрою у Франції. Надалі комплекс ментального стає постійним і надзвичайно потужним фактором соціально-політичної дійсності нації. Останнє, зрозуміло, вимагає докладнішого дослідження.

Жорж Гюрвіч теоретично опрацював структуру, а також конкретні шляхи наукового вивчення політичної ментальності французів (і не лише). Внесок французького соціолога в обґрунтування ролі й значення феномена ментальності для розуміння суті суспільних процесів має особливу наукову цінність ще й тому, що його рекомендації і зауваження доводять реальність впливу як соціального на ментальне, так і ментального на соціальне. А виважене оцінювання структури й змісту ментальності залишається актуальним для різних ситуацій. І особливо – для дослідження комплексу детермінант, що у вказаний період часу (і не лише) визначають шляхи історичної трансформації ментальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ададуrow В. *Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття)*. – Львів: УКУ, 2002. – 412 с.
2. Дорошенко С.І. *Місце і роль ментальних процесів в період трансформації українського суспільства: французька та українська традиція // Соціально-економічна ефективність державного управління: теорія, методологія і практика: Матеріали щорічної науково-практичної конференції / За ред. А. Чемериса. – Львів: ЛРІДУ УАДУ, 23 січня 2003. – Ч. 2. – С. 401–404.*
3. Дорошенко С.І. *Проблеми ментальності в контексті французької політичної традиції // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Політологія. Соціологія. Філософія. – Ужгород: СМП “Вісник Карпат”, 2005. – Вип. 2. – С. 159–167.*
4. *Історія європейської ментальності / За ред. П. Дінцельбахера; Пер. з нім. – Львів: Літопис, 2004. – 720 с.*
5. Barraquin N., Baudard A., Duguй J. *Dictinnaire de philosophie. 2-e йd. – Paris: Armand Collin, 2000. – 327 p.*
6. *Dictionnaire des intellectuels franzais. Les personnes. Les lieux .Les moments / Sous la dir. de Jacques*

Julliard et Michel Winock. – Paris: Їд. du Seuil, 1996. – 1259 p.

7. *Gurvitch G. Düteterminismes sociaux et libertü humaine. Vers l'ütude sociologique des cheminements de la libertü. 2-me üd. revue et complütüe. – Paris: Presses Universitaires de France, 1963. – 327 p.*

8. *Vovelle M. La chute de la monarchie. 1787–1792. – Paris: Їд. du Seuil, 1972. – 291 p.*

Володимир Заблоцький

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

ДЕРЖАВНА МОВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ

© Заблоцький В., 2006

Мовна політика в державотворчих процесах України є важливим чинником стабілізації і розвитку суспільства, визначальна роль в яких і належить політичній еліті. Цій проблемі присвячена запропонована стаття.

Language policy in state development processes in Ukraine is an important factor of stabilization and development of the society, where political elite has a determinative. The suggested article is devoted to this problem.

Політична еліта розробляє і впроваджує засобами владних важелів політику, взагалі, мовну, зокрема. Відомий англійський соціолінгвіст Р.Т. Белл з цього приводу зауважує: “Досі ми не звертали уваги на питання, хто ж має вирішальний голос у справі мовного планування в країнах, що розвиваються (а циніки твердять, що в інших так само). Відповідь може бути одна: еліта” [10, с. 221]. Чого не можна сказати про наших провідників. Ще в 1995 році Конгрес української інтелігенції констатував: “Наш народ упродовж століть всупереч заборонам оберегав і викохував рідну мову, і зараз, у самостійній державі, йому доводиться боротися за її порятунок”. Безпрецедентно: народ має свою мову, а більшість урядовців розмовляє мовою чужої країни, з викликом демонструючи „незалежність” від власного народу” [3, с. 1–2].

Державність української мови – чи не єдиний здобуток нашої незалежності. Але як у минулому, так і нині мовні питання нашою елітою вирішуються кволо. Здається, законодавчо мовні вимоги до державних діячів достатні для виконання своїх обов’язків. Володіння державною мовою зараховано до головних вимог, які Конституція України висуває до кандидатів на пост Президента України (ст. 103), професійних суддів (ст. 127), суддів Конституційного Суду України (ст. 148) тощо [4]. Реалізація вищеназваних вимог можлива лише за наявності політичної волі та патріотичних обов’язків влади та її провідників. Втім, як зазначають фахівці правничих наук, поточне законодавство не встановило критеріїв визначення достатнього рівня володіння державною мовою, а також, як і хто має визначати цей рівень.

Стаття 9 Закону України “Про вибори Президента України” (2004) проголошує, що на посаду Президента нашої держави можна обрати громадянина України, який володіє державною мовою [9, с. 3]. Така вимога була і в попередніх законодавчих актах щодо обрання Гаранта української Конституції. Президент Л. Кучма за час свого керування так і не оволодів досконало державною мовою, не кажучи вже про його прихильність до рідної мови. А на виборах 2004 року на посаду президента балотувалося чимало тих, хто або не володів державною мовою, або у своїх програмах виступав за надання російській мові статусу державної поряд з українською, а ще гірше, коли у заяві до ЦВК щодо участі кандидатами президентських виборчих перегонів робили граматичні помилки з української мови. Вибори 2006 продемонстрували, що деякі партії та їхні лідери взагалі ігнорували державну мову.

Українська влада розробляла чимало документів, які були спрямовані на відповідальне ставлення політичної еліти і державних службовців до державної мови. Так, у свій час при Президентові України Л. Кучмі Рада з питань мовної політики підготувала і погодила проект постанови Кабінету Міністрів України “Про додаткові заходи по розширенню функціонування української мови”. Ці заходи, зокрема, передбачали переатестацію державних службовців усіх категорій і рангів з урахуванням рівня володіння ними українською мовою і використання її під час виконання службових обов’язків; перевірку стану реалізації державної мовної політики в усіх сферах суспільного життя усіх регіонів держави, зокрема з дотримання органами державної